ongini maxsus tadqiqot mavzusi. Gender tizimi odamlarga ularning jinsiga qarab tayinlangan assimetrik madaniy baholash va kutishlarni aks ettiradi. Ijtimoiy me'yorlar vaqt o'tishi bilan o'zgaradi, lekin gender stereotiplari ijtimoiy hayot va jamoatchilik ongining barcha sohalarida saqlanib qoladi[3].

Voqelikni anglash ilmiy axborotni talqin qilish va uzatishga qaraganda ancha chuqurroq va murakkabroq jarayondir. Bu dunyoning ichki aloqalarini organik bir butun sifatida o'zlashtirish sifatida tushunish bilan bog'liq. Gender aspektida bu yaxlitlik ratsional -faoliyat sifati va kommunikativ-gumanistik, ya'ni erkak va ayolning teng ijtimoiy-iqtisodiy va siyosiy imkoniyatlar sharoitida uyg'unligida namoyon bo'ladi. Bunday yondashuv ongni qafasga qamrab olmaydi, lekin ayni paytda odatda erkak va odatda ayolni his qilish va his qilish uchun joy bo'shatadi, bu jamiyatning uyg'un rivojlanishiga to'liq hissa qo'shadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Sharaffitdinov, A., & Yusupov, U. (2022). The opportunities of educating morality for children through samples of folklore. Eurasian Scientific Herald, 5, 65-68;

2. Sharofitdinov, A., & Umidjon, Y. (2022). SHAXSIY KAMOLOTDA ART-TERAPEVTIK MASHQLAR. Журнал Педагогики и психологии в современном образовании, 2(3);

3. Shafieva E.I., Murotmusaev K.B., Yusupova Sh.Sh. Deviant behavior: psychological factors of study. Frontline social sciences and history journal (ISSN – 2752-7018) Volume 02 Issue 03 pages: 32-38 SJIF impact factor (2021: 5. 376) (2022: 5. 561) 32p.

INTERNET ALOQALARINING PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI

Fayziyeva Shoira Ayupovna
Guliston Davlat universiteti, “Psixologiya” kafedrasi o‘qituvchisi

Annatatsiya: *ushbu maqola Internet-kommunikatsiya muammolarini, ya'ni ushbu turdagi muloqotning psixologik xususiyatlarini o'rganishga bag'ishlangan. Ushbu maqolada axborot almashinuvining ushbu shaklining asosiy jihatlari ko'rsatilgan va internetga qaramlik tushunchasi ko'rib chiqiladi.*

Kalit so'zlar*: Internet, aloqa, norasmiy muloqot, o'z-o'zini tanishtirish, o'z-o'zini tekshirish funktsiyasi, virtual shaxslar, internetga qaramlik.*

Insoniyat tarixining so'nggi asrlari, xususan, kundalik hayotimizning ajralmas qismiga aylanib, ba'zan unga juda muhim o'zgarishlarni keltirib chiqaradigan bunday texnik yangiliklarning ortib borayotgan tezligi bilan ajralib turadi. Asrlar mobaynida aloqa va harakat usullari, axborotni qayta ishlash, saqlash, uzatish usullari, inson faoliyatining boshqa ishlab chiqarish va texnik jihatlari deyarli o'zgarmadi yoki o'zgarishlarga duch kelmasdan asta-sekin yaxshilandi. So'nggi asrda jamiyatimizda, shu jumladan, hayotimizning ichki tomonlari yuqori sifatli, asosiy o'zgarishlar tez sur'atlarda yuzaga keldi va ular yangi texnik echimlar, ixtirolar, kashfiyotlar asosida amalga oshirildi. Misol uchun; ular orasida televizor, kompyuterlar, uyali aloqa, zamonaviy aviatsiya, muzlatgichlar, videokameralar, konditsionerlar va boshqalar, kundalik hayotimizni o'rab turgan narsalar haqida gapirmasak xam bo’ladi. Aytish kerakki, bu nafaqat yangi vositalardan foydalanish uchun funktsional ko'nikmalarga ega bo'lish, balki ularga nisbatan munosabat nuqtai nazaridan va ular orqali yangi imkoniyatlar ochib beradigan muayyan psixologik o'zgarishlar ham demakdir. Ushbu o'zgarishlar muayyan psixologik ishni bajarish

orqali amalga oshiriladi va bir necha bosqichda amalga oshiriladi va psixologik to'siqlarni engib o'tishni talab qiladi.

Odamlarning hayotiga to'liq intrenetning kiritilishi oqibatlarini o’rganish xali xam dolzarb mavzudir. Internet texnologiyalari doirasini kengaytirish, yangi aloqalarni o'rnatishning bir usuli hisoblanadi. Shu o’rinda savol tug’ilishi mumkin "nima uchun odamlar internetdan foydalanishadi?" bu savol ko'plab psixologik tadqiqotlar mavzusi bo'ldi. A. E. Voyskunsky inson Internet orqali qondirish mumkin bo’lagan ehtiyojlarini uch asosiy turini ishlab chaqiradi: kommunikativ, bilim va o'yin [1]. Kommunikativ ehtiyoj elektron pochta orqali yozishmalar, chat xonalari, forumlar va boshqalar orqali qondiriladi. axborot ehtiyoji tarmoq matbuotini o'qish, muayyan axborotni qidirish yoki mavjud yangiliklar bilan tanishish, shuningdek, masofaviy ta'lim shakllari va boshqalar bilan ta'minlanadi.

O'yin ehtiyojlarini qondirish misol uchun kompyuter bilan yoki Internet orqali yaqin xamrohlar bilan individual va guruh o'yinlari bo'lishi mumkin. Ushbu turdagi aloqa xususiyatlariga kelsak, ularning bir nechta ko’rinishlari bor (anonimlik) bu suhbatdosh haqida to'liq va ishonchli ma'lumot yo'qligidir. Bu o'z navbatida, foydalanuvchini psixologik jihatdan o'zini muloqot qilish jarayonida vakillik qilishdan ozod qiladi, ya'ni uning haqiqiy "men" niga mos kelmasidan, shu bilan inson muqobil o'zini o'zi taqdim etishga qodir. Bunday imkoniyatlarni amalga oshirish norasmiy ko'ngilochar muloqotda amalga oshiriladi, bu erda ko'pincha haqiqiy ma'lumot yoki bila turib yolg'on taqdimot qilishi mumkin. Og'zaki bo'lmagan ma'lumotlarning yo'qligi sharoitida shaxslararo idrok jarayonlarining o'ziga xosligi, odatda, suhbatdoshning g'oyasiga kuchli ta'sir ko'rsatadigan stereotiplar va identifikatsiyalash mexanizmlari, shuningdek, hamkordagi kerakli fazilatlarni belgilash mexanizmlariga ega bo’lishi mumki. Aloqalarning ixtiyoriyligi va xohish – Internet foydalanuvchisi har qanday kontaktlarni ixtiyoriy ravishda bog'laydi yoki ularni tark etadi va ularni istalgan vaqtda to'xtatishi mumkin. Muloqotning hissiy tarkibiy qismining qiyinchiliklari va ayni paytda his-tuyg'ularni ifodalash uchun maxsus belgilarni yaratishda yoki his-tuyg'ularni so'zlar bilan ifodalashda matnni hissiy jihatdan to'ldirish uchun doimiy istak bo’lishi tabiy. Buzuqlik, nojo’ya harakatlar uchun makon - ko'pincha Internet foydalanuvchilari real ijtimoiy normalarni aksini ko'ra boshqa tomondan o'zlarini ko’rsatish va foydalanish uchun qulay deb hisoblashidir. [4]. Jismoniy zaiflik. Anonimlik bilan birgalikda, bir tomondan, o'z – o'zidan noto'g'ri ma'lumotni taqdim etish uchun, boshqa tomondan, suhbatdoshni tasavvur qilish uchun (yana norasmiy muloqot bilan) kerakli manba bo’lmaydi. Bu xususiyat natijasida, hamkorlar uchun Internet aloqa tufayli jinsi, yoshi, ijtimoiy holati, tashqi jozibadorligi, shuningdek, shaxsning kommunikativ vakolatlari sifatida kommunikatorlar bunday xususiyatlarni ochib berish imkoni bo’lmaydi, aloqa to'siqlar xammani o’z qo’lida bo’ladi [2]. Ko'rib chiqilgan xususiyatlar bilan bog'liq holda, muloqotning maxfiyligi bir qator oqibatlarga olib kelishi mumkin degan xulosaga kelish mumkin. Shunday qilib, Internet orqali muloqotda og'zaki bo'lmagan aloqa vositalari o'z ahamiyatini yo'qotadi. Matn muloqotida "tabassumlar" yordamida his-tuyg'ularini ifodalash imkoniyati mavjud bo'lsa-da, aloqa harakatidagi ishtirokchilarining jismoniy yo'qligi his-tuyg'ularni nafaqat ifoda etish, balki yashirish, shuningdek, insonning his-tuyg'ularini ifodalash mumkinligiga olib keladi. [2]. Yuqoridagi xususiyatlarga asoslanib, virtual identifikatsiya qilish muammosi paydo bo'ladi. Insonning internetdagi idroklari tashqi ko'rinishdagi jins, irq, yosh va muayyan ijtimoiy qatlamga tegishli bo'lgan ijtimoiy bilimlarning asosiy toifalaridan ajralib turadi. Bu virtual shaxslarni qurish hodisasini keltirib chiqaradi. Internetda matnli muloqotda odamlar ko'pincha o'zlarini virtual shaxslar deb atashadi", o'zlarini ma'lum bir tarzda tasvirlab berishadi. Virtual shaxsga ism, ko'pincha taxallus beriladi. Albatta, har bir kishi haqiqiy tasvir va xatti-harakatlardan farqli ravishda internetda o'z qiyofasini yaratmaydi. Ko'pgina tadqiqotchilar o'smirlik davrida, o'smirning "meni" loyqalanadigan bo'lsa, identifikatsiya qilish inqirozining mavjudligini ta'kidlashadi. Shu bilan birga, virtual shaxslar o'z-o'zini tekshirish funktsiyasini bajarishi mumkin. Internetdagi virtual shaxslarni loyihalash-ijtimoiy o'zgarishlarning aksini aks ettiruvchi inson identifikatori tuzilmasidagi o'zgarishlarni (haqiqiy hayotda ko'plab identifikatsiya qilish tendentsiyasini) aks ettiradi. Biroq, bu muammo oilaviy munosabatlarda inqiroz muammolarini

hal qilishda yaxshi bo'lishi mumkin. Shaxsning shakllanishi, oila a'zosining o'ziga xosligi uning "xususiy ego" ning rivojlanishi va "ijtimoiy ego" orqali erishiladi.

Virtual shaxslarni yaratish uchun siz nafaqat turli rollarning potentsial ijrochisi sifatida o'zingizni ko'rishingiz mumkin, balki ushbu rollarni bajarishni xohlaysiz. Virtual shaxslarni loyihalashtirish istagi mavjuddir "men" ning turli jihatlarini amalga oshirish uchun imkoniyat yaratmasligi yoki haqiqatdan "rol o'ynash" bo'lishi mumkinligi bilan bog'liq bo'lishi mumkin, deb taxmin qilish mumkin. Bu odamning tartibga solishni engib o'tish istagini keltirib chiqaradi, bu esa g'ayritabiiy virtual shaxslarni yaratishga olib keladi. Xususan, bu o'z egasiga qaraganda boshqa jinsdagi virtual shaxslarni loyihalashda yoki o'zini Internetda [3] da o'zini namoyon qilishi mumkin. Haqiqiy jamiyatda ma'lum bir jinsga ushbu jinsga mos keladigan xatti-harakatni belgilaydigan muayyan me'yorlar mavjud. Virtual jamiyatda, bir kishi, jinsiy aloqa uchun ijtimoiy jihatdan kerakli xatti-harakatlarni namoyish qilish uchun, tarmoqdagi qarama-qarshi jinsdagi shaxs sifatida o'zini tanishtirishi mumkin. Ya'ni, agar haqiqiy jamiyat insonning o'zini o'zi anglash imkoniyatlarini cheklasa, u tarmoqqa kirish va virtual shaxslarni qurishga turtki beradi. Agar biror kishi o'zining barcha jihatlarini haqiqiy muloqotda to'liq amalga oshirsa, unda virtual shaxslarni qurishga undash ehtimoli yo'q bo'ladi. Bu holatda, Internetdagi muloqot asosiy muloqotga qo'shimcha ravishda amalga oshiriladi. Biroq, u kompensatsion, o'rnini bosuvchi xarakterga ega bo'lishi mumkin. Bu internetga qaramlik paydo bo'lganda sodir bo'ladi. Internetga qaramlik hodisasi 1994 yildan buyon xorijiy psixologiyada o'rganila boshlandi. Internet-qaramlik " onlayn rejimiga majburiy (majburiy) istak, onlayn rejimda bo'lish va internetdan chiqib ketmaslik" deb ta'riflanadi [2]. Ushbu hodisa G'arbda keng tarqalgan bo'lib, u erda tarmoqlarga ulanish narxi ancha arzon va bu kengroq tarqatish va Internet mashhurligini oshirishga yordam beradi. Internetga qaram bo'lganlar Internetga ijtimoiy tan olishning turli shakllarini o'zlarida ko'rsatadi. Ularning qaramligi, haqiqiy hayotda ijtimoiy e'tirofga ega emasligini, shuningdek, haqiqiy hayotda bu guruh haqiqiy muloqot orqali o'zlarining mamnuniyatini kamaytiradigan muloqotda muayyan qiyinchiliklarga duch kelishi mumkinligini ko'rsatishi mumkin. Jahon tarmog'i inson intellektual faoliyatining yangi turiga aylandi va psixologlar va boshqa mutaxassislarni tadqiq qilishlariga asos bo'ldi. Juda ko'p ma'lumotlarga qo'shimcha ravishda, Internet odamlar uchun katta aloqa zonasidir. Internetda muloqot o'ziga xos xususiyatlariga ega. Jahon tarmog'ining turli xil imkoniyatlaridan foydalanish insonning aqliy faoliyatida tizimli va funktsional o'zgarishlarga olib keladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Voykunskiy A. Internet-psixologiya fanida yangi tadqiqot sohasi. Moskva davlat universitetining umumiy psixologiya kafedrasi olimlari. 1-son.

2. Jichkina A. “virtual muloqotning zamonaviy tadqiqotlari: muammolar, farazlar, natijalar” A. Jichkina. maqola 165 b.

3. Tyshkovskiy A. V. “kasbiy tanlov va martaba talablarini shakllantirish va amalga oshirishning ijtimoiy-psixologik asoslari.” dis.

4. Shabshin I. I. “internetda muloqotning psixologik xususiyatlari va hodisalari” Moskov Sky psixoterapevtik jurnali. –2005. – № 1.

INTERNET TARMOG‘IDA YOLG‘IZLIK VA PSIXIK JARAYONLAR

Murotmusayev Komiljon Bo‘riboyevich
O‘zMU Jizzax filiali “Psixologiya” kafedrasi dotsenti
Nizomov Bexruz Umar o‘g‘li
“Psixologiya” fakulteti “Oila psixologiyasi” yo‘nalishi talabasi

Annotatsiya: *Zamonaviy texnologiyalar inson hayotini yengillashtirish uchun yaratilgan. Lekin, ba’zi bir insonlar ijtimoiy tarmoqlarga mukkasidan ketib qolishmoqdalar va bugungi*